

זכר העורכים

גיליון מיוחד זה מוקדש לזכרו של פרופ' צבי לם, שהיה ללא ספק אחד מאושייות המחקר החינוכי בארץ. הוא היה מעורב שנים ארוכות בפעילות האקדמית והחינוכית במכללה ולימד בה פסיכולוגיה, תולדות החינוך ופילוסופיה של החינוך. שנתיים ימים היה מנהל בפועל של המכללה כאשר מילא את מקומו של מנהל המכללה, אברהם אבן-שושן, שיצא לתקופת מחקר בחוץ לארץ. פרופ' לם היה אדם יקר וטוב, בעל ידיעות מרשימות ביותר, רחבות ונבונות. הוא היה מוכן תמיד לסייע לזולתו ולהשיא עצה בחיבה הנדירה במקומותינו. הוא יחסר לכולנו. יהי זכרו ברוך.

גיליון זה מתבסס במידה רבה על יום עיון לזכרו של פרופ' לם שהתקיים במכללה ביום 23/12/2005. בגיליון ארבעה שערים.

השער הראשון מוקדש לשיח, אידאולוגיה וחינוך. פרופ' לם ז"ל עמד על כך שחינוך הוא אידאולוגי. המאמרים בשער הראשון מאירים היבטים אידאולוגיים של השיח בתקשורת ובחינוך, מנקודת מבט ביקורתית: **איילת כהן** מתארת כיצד הצדדים שהשתתפו בתהליך ההתנתקות, תושבי חבל עזה, המשטרה והצבא, השתמשו בדימויים חזותיים על מנת לשרת את מטרותיהם, וכיצד העיתונאים, באמצעות פרשנות מטא-טקסטואלית נטלו חלק פעיל ב"מאבק הדימויים". **נורית פלד-אלחנן** מאירה באור ביקורתי את השיח שבין מורים לילדים עולים בכיתה, שיח שמכוון את התלמידים לאמץ את התרבות השלטת ("שוביניזם תרבותי", בלשונו של לם). במקומו, היא מציעה אידאולוגיה דיאלוגית, שהיא אידאולוגיה רב תרבותית, שמכבדת את השונה וכוללת אותו. **אורנה שץ-אופנהיימר** עוסקת גם היא באידאולוגיות שמנחות מורים, אך מפרספקטיבה שונה, של "אינדיבידואציה". בעקבות לם ז"ל, שטען שאחת ממטרות ההוראה היא לאפשר לתלמיד להגיע להגשמה עצמית, מראה אורנה שץ-אופנהיימר כיצד תובנה זו משתקפת באופן שבו מורים מתארים את עבודתם.

רחל רוזנר מתארת את השינויים האידאולוגיים שחלו ביחס למילים לועזיות אצל חוקרי הלשון העברית ומחברי ספרי הלימוד בלשון, ו**גבריאל קאבאליון** מתאר את ההיסטוריה של החינוך המיני בישראל ככלי לקידום של תפיסת עולם שמרנית.

השער השני מוקדש לקבוצות בחברה הישראלית. החברה בעידן המודרני היא פלורליסטית. המחקרים בשער השני עוסקים בהיכרות עם קבוצות שמרכיבות את החברה הישראלית, ומורכבות בעצמן מזהויות שונות: גיל, מגדר וקבוצה אתנית. **רויטל סלע-שיוביץ** עוסקת בתרבות הפנאי של בני הנוער, ובקשר שבין מגדר, העדפות מוזיקליות ואלימות. **נעמי וינר-לוי** מתארת את החברה הדרוזית, ומתמקדת בנשים דרוזיות משכילות שמצויות בתווך, בין החברה היהודית החילונית לבין החברה הדרוזית המסורתית. **לילי הלפרט-זמיר ומיכל מוטרו** עוסקות בזהות מגדרית כפי שהיא באה לידי ביטוי ביחס לבעלי חיים של תלמידים בבית הספר היסודי.

השער השלישי מוקדש ליזמות חינוכיות. פרופסור צבי לם ז"ל היה לא רק הוגה דעות אלא גם מחנך בפועל, שהקדיש זמן רב לילדים במצוקה: הוא הקים באיטליה בתי ספר לילדים יהודים ניצולי השואה, ועבד כמחנך בכפר הנוער מאיר שפיה. כהוקרה לפועלו החינוכי, השער השלישי מוקדש ליזמות בתחום החינוך. **יהודה בר-שלום, איל בלוך ורחל פרץ** יזמו פרויקט שמשותף לעיריית ירושלים ולמכללה לחינוך ע"ש דוד ילין. במסגרת זו, תלמידי המכללה מקבלים כלים תאורטיים ומעשיים לייזום וניהול של פרויקטים חינוכיים, ומשתתפים בפרויקט חברתי חינוכי בעיר. **פלורה מור, חנסאא דיאב ומוחמד זיאד** יזמו פרויקט חינוכי שמטרתו להכשיר סטודנטים להוראה לעבודה אפקטיבית עם ילדים בסיכון. במהלך התכנית הסטודנטים לומדים להכיר את הילדים שבהם הם מטפלים באופן אישי, מבינים את הקשיים שבפניהם הם ניצבים, משדרים להם ציפיות וביטחון שיצליחו, ותומכים בהם באופן רגשי, חברתי וקוגניטיבי. **עדנה קפל-גריין** מתארת את בית הספר "מפנה" שמחזיר נוער נושר ללימודים תיכוניים. **עדה סוידובסקי** הגתה את הפרויקט "כפפה ליד" שבא לענות על צרכים ייחודיים של תלמידים בבית הספר היסודי. **רות בר-סיני, חנסאא דיאב ויצחק מנדלסון** מתארים את קבוצת "הדיאלוג והעשייה" במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין. הקבוצה, שהייתה מורכבת ממורים יהודים וערבים, נגשה על מנת להתמודד עם ההשלכות של הקונפליקט היהודי-ערבי על היחסים שבין המורים והתלמידים במכללה. **רות בר-סיני** יצרה שיטה לפיתוח קבוצה רב תרבותית שיש בה יחסי אמון, כבוד הדדי ופעילות משותפת, באמצעות משחקי תנועה. לסיום, **ניצה ולדמן** מסבירה כיצד ניתן לשפר את ההוראה באמצעות המחשב. הצעותיה כוללות שימוש בתכנות, בדואר

אלקטרוני ובאתרי אינטרנט, השתתפות בפורומים מקצועיים ופיתוח מאגרי מידע.

השער הרביעי הוא ביטוי לתוצרי החינוך. בשער זה מוצגת עבודה אקדמית של סטודנטית מצטיינת מן המכללה. מאמרה של **איילה כהן** עוסק בהשוואה בין השיר "כתיבת קורות חיים" לבין המבנה של המסמך "קורות חיים", כסוגה שימושית.

אהרן שי
עינת גוברמן